

SPIONAGE IN HILVERSUM, DE GROEP ALBRECHT 1943-1945

door Karin Abrahamse en Bram van der Schuyt

In de publicatie Hilversum, onderdrukking en verzet 1940-1945, die in 1985 het licht zag is een tamelijk uitgebreide herinnering opgenomen van de heer T.J. (Bob) de Geus. Zijn verhaal gaat over zijn motivatie om toe te treden tot het verzet tijdens de oorlogsjaren en speciaal over zijn ervaringen als lid van de groep Albrecht. Voor deze landelijke spionagegroep die sinds maart 1943 actief was rapporteerde hij vanaf circa augustus 1943 onder de schuilnaam Arend over de militaire situatie in Hilversum. Nu, veertien jaar na deze publicatie, bezochten wij Bob de Geus om hem nadere vragen over deze periode te stellen. Ook bezochten we het Nederlandse Instituut voor Oorlogsdocumentatie (voorheen RIOD) om het archief van de groep Albrecht te raadplegen. Doel van dit alles was om het romantische idee dat bij velen leeft over spionagewerkzaamheden op waarde te leren schatten en het belang van deze activiteit van het georganiseerde verzet te onderzoeken. Bob de Geus ontving ons op de Zwaluwenberg, zijn voormalige hoofdkwartier uit de tijd dat hij, in de periode 1980-1985, Inspecteur-generaal van de Krijgsmacht was.¹

Eerste oorlogsjaren

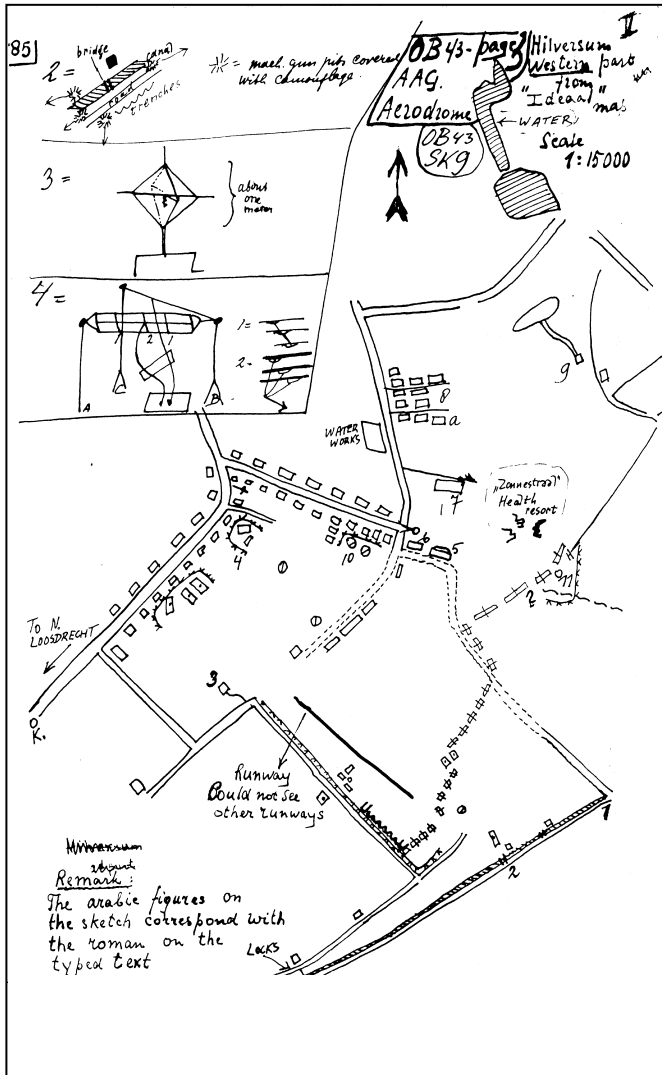
Ik was 17 toen de oorlog uitbrak en voor mij en veel Nederlanders was het een volkomen verrassing dat ons land zo werd overvallen. Als scholier, ik ging school op de Christelijke MULO, was ik niet politiek geïnteresseerd. De zaak Van der Lubbe deed wel wat stof opwaaien en wij zagen natuurlijk wel de WA-mannen marcheren maar van enige gevoelde dreiging was geen sprake. Ik was lid van de Hilversumse Christelijke Jonge Mannen Vereniging en woonde met mijn ouders en 2 jongere broers in het Bloemenkwartier aan de Anemonestraat. Dat was mijn omgeving. In de buurt was wel een jongen wiens ouders NSB-er waren en die helemaal idolaat was van Hitler en alles waar die voor stond: mijn vrienden en ik vonden dat belachelijk en besteedden er verder geen aandacht aan.

Mijn betrokkenheid en woede ontstonden in die

eerste oorlogsdagen. Toen ik via mijn kristalontvanger de berichten beluisterde wist ik niet wat ik hoorde: bombardementen op Rotterdam en luchtgevechten boven Hilversum! Die luchtgevechten heb ik ook gezien en hoewel dat spannend was, was het ook een schok te bemerken dat oorlog een realiteit geworden was. Toen ik na de slag om de Grebbeberg onderdelen van het volstrekt verslagen en gedemotiveerde het Nederlandse leger door Hilversum zag trekken om vervolgens de tot de tanden gewapende en efficiënte gevechtsmachines van de Duitsers te zien binnentrekken be-roop mij eerst gêne en vervolgens razernij. Mijn woede en agressie over deze overval uitte zich eerst in wat gevaarlijke maar vooral naïeve acties zoals het leksteken van fietsbanden en het doorknippen van telefoondraden. Dat was meer afreageren dan verzet voeren; ik wist als zeventienjarige natuurlijk ook niet wat verzet was en vooral niet hoe ingrijpend de bezetting zou blijken te zijn.

Het eerste oorlogsjaar was vrij rustig, ik was inmiddels gaan werken bij de Rijksverzekeringsbank in Amsterdam en leefde een geregeld leven, dagelijks forensend vanuit Hilversum. Het enige dat zich in die tijd voordeed was dat een collega van een andere afdeling bij de bank, die in Bussum woonde, mij in de trein eens vroeg of ik een plattegrond wilde maken van het vliegveld Hilversum. Die tekening heb ik zo goed en kwaad als het ging gemaakt en aan hem gegeven. Een maand later deed hij mij wederom een dergelijk verzoek. Wij hebben daarover verder nooit een woord gewisseld en ook heb ik hem nooit gevraagd waarvoor die kaarten bestemd waren. De sfeer was ook wel zo in die tijd dat je niet teveel vragen moest stellen. Vanaf een bepaald moment kwam ik hem niet meer in de trein tegen en hoe het verder met hem is gegaan ben ik nooit te weten gekomen.

In februari 1941 brak als reactie op de razzia's op joden in Amsterdam de bekende staking uit en ik vond dat men bij de bank ook moest staken.

Rapport 25 mei 1943

Dit rapport werd waarschijnlijk opgemaakt door Frank in de tijd voordat De Geus aan hem werd toegevoegd. Het beschrijft heel Hilversum en heeft als bijlage o.a. een kaart van Hilversum met alle hoofdwegen en belangrijkste gebouwen. Waarschijnlijk is dit de basis geweest voor de beroemde spionagekaart waaraan De Geus en zijn medewerkers verder hebben gewerkt. Bij het rapport horen ook een aantal kaartjes van belangrijke strategische locaties als het vliegveld. In de toelichting daarop schreef Frank, in enigszins schools Engels, als toelichting op de cijfers o.m.:

- "3. Kleine auto met instrumenten met antenne op het dak, deze heeft contact met 4;
 - 4. Twee schuren met drie houten masten met een hoogte van circa 30 meter;
 - 5. Hangar bedekt met aarde;
 - 6. groot gebouw, lengte 125 m. hoogte 10 m.
 - 7. Groot gebouw voor reparatie en gereedmaken Fokkervliegtuigen. Breed 125 m. hoog 10 m.
 - 8. Huizen waarin de U Lehrgang divison Herm. Göring is ondergebracht. In elk huis ongeveer 30 manschappen, rode biezen.
 - a. Ausweichkrankenrevier.
 - 9. Op de hei staat een schuur, deze heeft draadverbinding met de trainingsplaats. In de schuur bevinden zich 2 tanks (hierbij tekende Frank de silhouetten van de tanks voor herkenning). Op de hei bevindt zich nog een tank. Mogelijk bedoeld voor oefeningen.
 - 10. Twee stuks luchtafweergeschut, 2 cm.
- Ik zag een richtingbord naar het vliegveld (wit, zwarte letters) en naar munitiedepot (Munitionsausgabestelle). Het vliegveld is rondom afgezet met eenvoudig prikkeldraad. Op het vliegveld zag ik enkele vliegtuigen met de letters NA en OX op de romp boven de vleugel, enkelroer, eenmotorig" (hierop volgt nog een beschrijving van 7 andere vliegtuigen).

Deels lukte het ook om mijn collega's tot staken te bewegen maar er was een groot aantal NSB-ers bij de bank werkzaam dus echt plat ging de bank niet. Kort na de staking riep de secretaris-generaal van de bank mij bij zich en adviseerde mij weer naar school te gaan, bij voorkeur naar de HBS. Ik wist wel dat hij mij daardoor wilde beschermen tegen represailles uit welke hoek dan ook en heb dat advies dus opgevolgd. Zo belandde ik op mijn achttiende in de vierde klas van het Christelijk Lyceum in Hilversum. G. Dieperink, later een kopstuk bij de B.S., was daar één van de docenten.

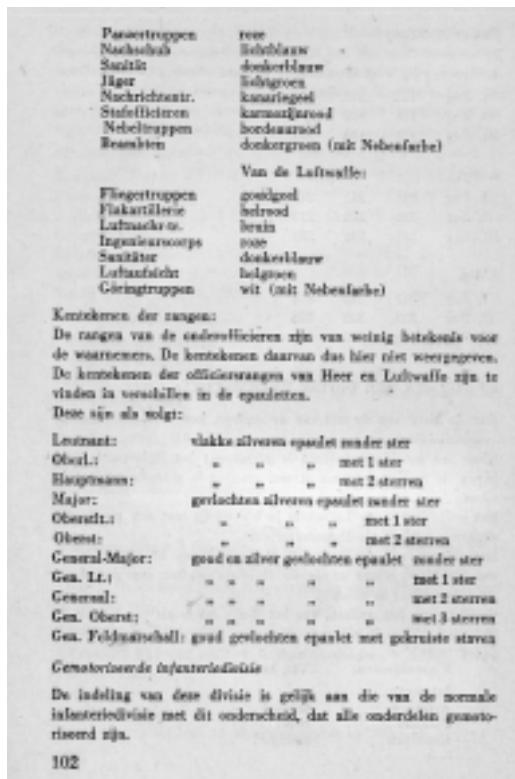
Bij het verzet

Mijn schooltijd daar was aanvankelijk ook vrij rustig, veel gebeurde er niet in Hilversum en het duurde tot 1943 voor ik betrokken raakte bij wat zich toen aan verzet in Hilversum had georganiseerd. De directe aanleiding was de oproep om mij te melden voor arbeidsdienst in Duitsland en aangezien geen haar op mijn hoofd erover dacht daaraan gehoor te geven dook ik gedurende een week onder in Brabant. Dat werd geregeld door dominee Roth van de Utrechtseweg. Ik vree toen met zijn dochter. Na mijn terugkeer en toen ik al weer naar school

ging, ben ik bij de verzetsgroep van Gé Verheul betrokken geraakt. Het hoofdkwartier van die groep was het huis van de dominee aan de Utrechtseweg, het bekende U61. Gé Verheul had een hele groep mensen om zich heen, aanvankelijk allemaal van christelijke huize. Dat was zo in het toen nog hevig verzuiilde Nederland. Je ging gewoon vanzelfsprekend om met de mensen die je in kerk, op school en in verenigingen tegenkwam en die organisaties waren allemaal van dezelfde signatuur. Pas later in de oorlog begon dat wat door elkaar te lopen omdat de verzetsgroepen elkaar nodig hadden en hetzelfde doel nastreefden.

Voor de groep van Verheul deed ik allerlei klussen. Afleveren van bonnen en vervalste persoonsbewijzen bij joden, wegbrengen van onderduikers naar Aerdenhout en Maastricht bijvoorbeeld. Voor die persoonsbewijzen had je dan een setje voor het maken van vingerafdrukken bij je. Je werd door de mensen voor wie je dat deed toch nog wel eens vreemd aangekeken. In hun ogen was je vaak een snotneus en het was nou ook weer niet zo dat je vol dankbaarheid werd bejegend. In Aerdenhout moest ik mij ook eens aan de achterdeur melden want dat was de ingang voor personeel! Door dat werk verzuimde ik op school meer dan ik aanwezig was maar wonderlijk genoeg heb ik daar nooit ook maar één opmerking over gekregen. Ik was ook al min of meer volwassen en zeker Dieperink wist vast wel waar ik mee bezig was. Mijn laatste rapport kreeg ik op die school met kerst 1943. Vanaf dat moment ben ik ook niet meer op het Lyceum geweest omdat ik inmiddels al fulltime voor de spionage werkte.

Het verzetswerk was op bepaalde onderdelen goed georganiseerd, zeker op het gebied van de voorziening van bonnen en persoonsbewijzen en op het gebied van de financiën. Op andere terreinen werden soms onnodige risico's genomen. Allemaal met de beste bedoelingen maar ook heel amateuristisch. Ik ben er van overtuigd dat de *Ortskommandant* op de hoogte was van het bestaan van de groep U61 en van haar activiteiten maar opgerold is de groep nooit. Kick ten Boom hoorde ook tot de verzetsgroep. Hij noemde zich Philax en had contact met een inlichtingengroep in Utrecht. Met hem ben ik daar wel eens naar een bijeenkomst geweest in 1943. Van hem kreeg ik ook op klaarlichte dag schietoefeningen met een pistool in de bossen bij de Lage Vuursche: derge-

Bladzijde uit het instructieboekje met behulp waarvan nieuwe verkenners vertrouwd werden gemaakt met distinctieven, uiterlijk, bewapening etc. van de verschillende Duitse legeronderdelen.

lijke waanzinnige risico's nam je toen dus en waarvoor eigenlijk?

Inlijving bij de groep Albrecht

Een andere fase brak voor mij aan toen ene Frank van de groep Albrecht bij Gé Verheul ondersteuning vroeg omdat hij het spionagewerk alleen niet meer aankon. Gé wees mij toen aan om opgeleid te worden tot verkenners, samen met Eli Millenaar. Dat was in juli-augustus 1943. Vanaf dat moment was ik dus bij Albrecht ingelijfd en dat had consequenties. De 'werknemers' van de groep moesten zich strikt aan een aantal regels houden. De hulp aan onderduikers was voor hen streng verboden, evenals het dragen van wapens. Het werk bestond puur uit spionage en dat op zeer gedisciplineerde wijze. Ook was de organisatie zo ingericht dat je nooit met meer dan 2 à 3 mensen contact had: je collega-verkenners ter plaatse en degene aan wie je rapporteerde op een hoger niveau in de organisatie.

De opleiding was heel grondig en gestructureerd. Kaartlezen en kaarttekenen vormden hier van een groot bestanddeel. Daarnaast de herkenning van alle insignes en uniformen van alle militaire eenheden van de Duitsers, en dat waren er nogal wat. Je beschikte daarvoor over een instructieboekje en tijdens je opleiding werd je in die herkenning intensief getraind. Frank sleepte Eli en mij dagelijks op de fiets door het hele Gooi en liet ons dan schetsen maken van situaties en insignes die we onderweg opmerkten.

Spionagewerk

Het doel van het spionagewerk was tweeledig: men probeerde zich op die manier allerlei informatie te verschaffen die van belang zou zijn bij een eventuele grondoorlog en er werd informatie verzameld om gerichte bombardementen te kunnen uitvoeren op essentiële onderdelen van de Duitse bezettingsmacht. Hilversum was vooral wat dat laatste betreft interessant doordat hier vanaf zeker moment de staf van de opperbevelhebber van de Wehrmacht was gelegerd. Ons werk bestond dan ook uit twee soorten verkenning. Er werd doorlopend gewerkt aan een plattegrond van Hilversum met daarop alle verdedigingswerken en wij probeerden steeds weer informatie te verschaffen over concentraties van militaire eenheden en de verblijfplaats van hoge militaire bevelhebbers. Dit laatste om gerichte bombardementen aan te vragen.

De kaart van Hilversum was al voor een klein gedeelte door Frank getekend, Eli en ik kregen als dagelijkse taak telkens een stuk van Hilversum te verkennen en op deze kaart aan te vullen. Daarnaast ondernamen we lange fietstochten door het hele Gooi om over de troepenconcentraties en dergelijke te rapporteren. Die rapportages werden vrijwel dagelijks gemaakt, vaak voorzien van gedetailleerde situatiekaarten. Koeriersters zorgden voor het transport naar het hogere echelon in de groep. Zij hadden een gevaarlijke taak omdat als ze met zo'n rapport werden gesnapt ze natuurlijk meteen zouden worden gearresteerd.

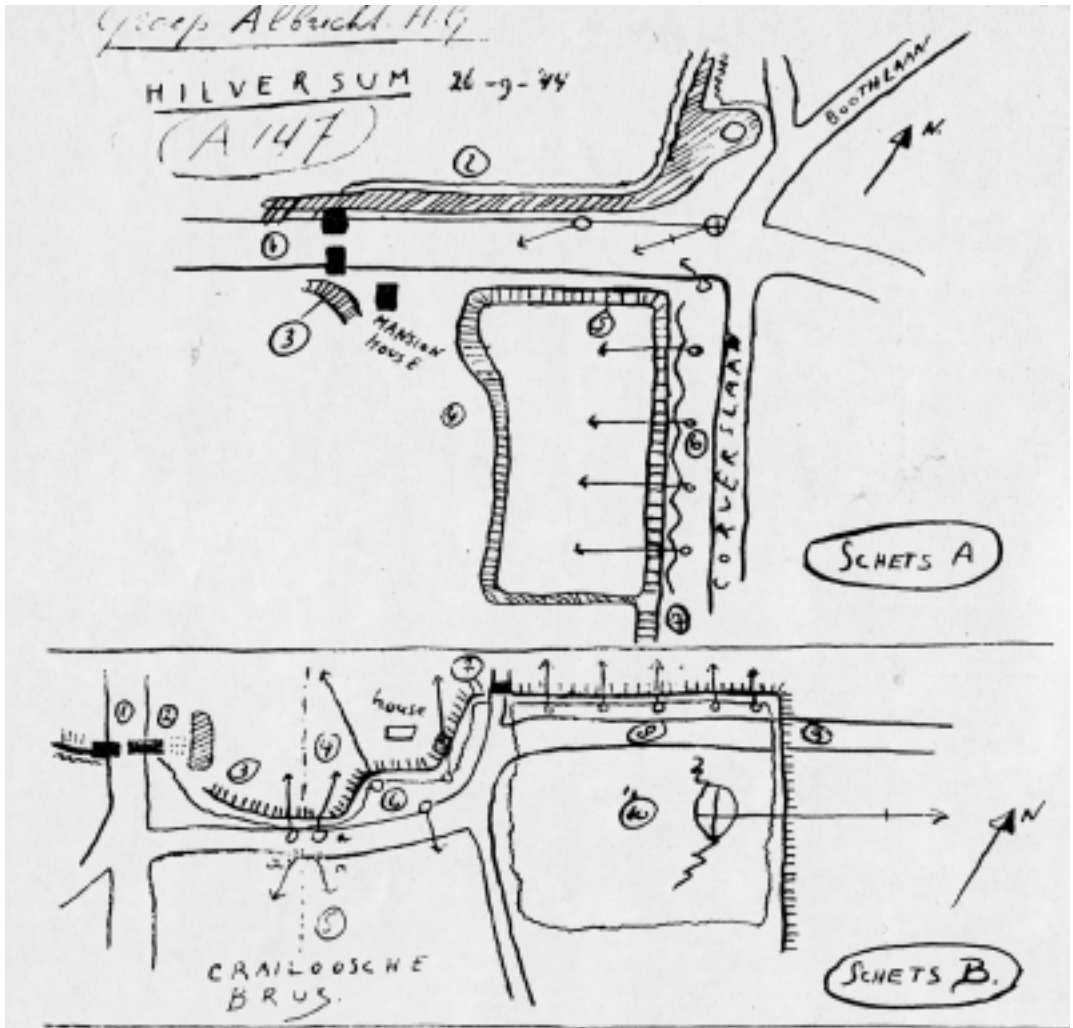
Voor de verkenners lag dat wat anders. Wij stonden natuurlijk niet ter plekke te schrijven en te tekenen. Alles wat we onderweg zagen en onderzochten werd thuis pas genoteerd en tot een rapport of kaart verwerkt. Gezien onze leeftijd liepen we natuurlijk wel risico's om aangehouden te wor-

den, de gedwongen arbeidsdienst lag immers altijd op de loer. Ik beschikte echter over een dege-lijk vrijstellingsbewijs dat ook 's avonds na spertijd geldig was. Volgens dat bewijs was ik werkzaam voor een bedrijf in Bussum dat hout leverde voor de generatoren van de Duitse auto's. Dat was een ideale dekmantel die mij de nodige bewegingsvrijheid gaf. Zelfs kreeg ik via dat bedrijf in de hongerwinter nog nooddrantsoenen, hoewel ik nooit een draad werk voor ze verzet had.

Na onze opleiding heb ik maar kort met Eli gewerkt. Hij werd overgeplaatst naar het gebied van de IJssel en ik werd zelfstandig verantwoordelijk voor het Gooi en omgeving en voornamelijk Hilversum. Het werk was zo veelomvattend dat ik het alleen niet aankon. Zelf heb ik toen met goedkeuring van Albrecht een klasgenoot, Jan Mol uit Spakenburg, geworven om mij te helpen. Via Gé Verheul kreeg ik er ook een tekenaar bij, Arie.

We maakten werkweken van wel 100 uur. Elke dag fietsten we bij daglicht door het hele Gooi om situaties te verkennen en nieuwe troepen en verdedigingsstellingen op te sporen. Je was dus de hele dag op pad en 's avonds verwerkte je dan uit je geheugen de gegevens in je rapporten. Vaak vervloekte je die rotkaart van heel Hilversum waar we vooral in het eerste jaar zoveel werk aan hadden. Rondom heel Hilversum was een verdedigingslinie gelegd met een tankgracht, stellingen voor geschut, schuilplaatsen voor troepen etc. Binnen die linie bevond zich rondom Wisseloord nog een spergebied waar de verdediging nog zwaarder was georganiseerd. Ook het afweergeschut op de belangrijke gebouwen in de stad als het raadhuis en de Wisseloord (waar de berich-tendienst van de Duitsers zat) moesten natuurlijk in kaart worden gebracht. Het nut van de kaart werd door ons wel eens betwijfeld. De oorlogshandelingen vonden zover van Nederland plaats en pas na de bevrijding van Zuid-Nederland leek het er even op dat die kaart zijn nut zou kunnen hebben.

Het rapporteren over troepenbewegingen was ook heel arbeidsintensief maar ook veel intere-santer. Elke week werden tenminste één keer de belangrijkste locaties in het Gooi bezocht. Vooral het inzicht krijgen in de aanwezigheid van gene-raals in Hilversum en het opsporen van troepen in Hilversum en bijvoorbeeld de Palmkazerne in Bus-

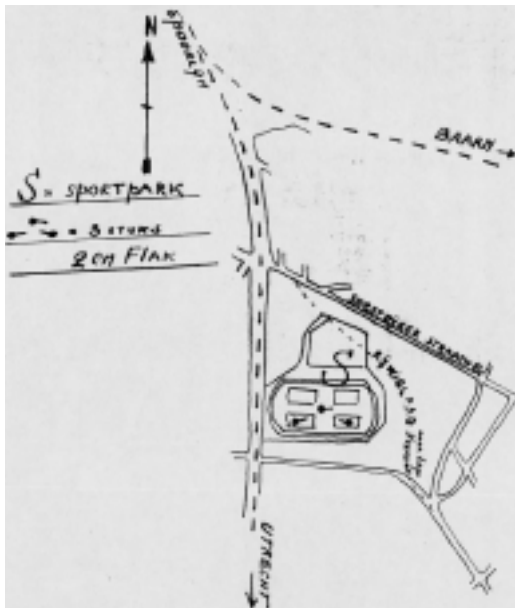
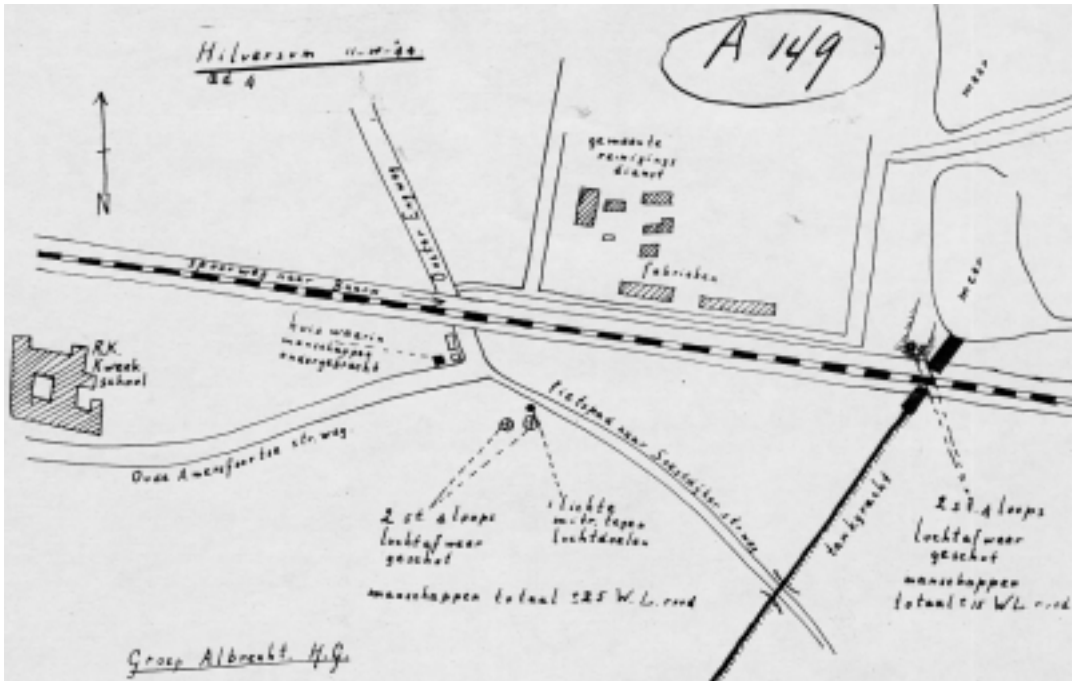

Rapport 26 september 1944

Dit is waarschijnlijk, gezien handschrift en tekenwijze, een rapport van De Geus, opgemaakt 9 dagen na de geallieerde luchtlandingen bij Arnhem en 3 weken na Dolle Dinsdag. De getekende informatie betreft onderdelen van de verdedigingslinie rond Hilversum en kon bij verdere bevrijding van Nederland van strategisch belang zijn. Op de bovenste tekening is de omgeving van de zanderijsloten bij het Spanderswoud aan de 's-Gravelandseweg getekend, op de onderste de situatie bij de Crailloosche Brug. Bij dit rapport hoorde ook een grote kaart van heel Hilversum waarop van 1 tot 40 genummerd de belangrijkste locaties en artillerieopstellingen stonden aangegeven.

Elk rapport werd na ontvangst samengevat en vervolgens met de kaarten doorgestuurd naar de legerstaf in het zuiden van Nederland. De samenvatting van het rapport van 26 september luidt: "Hilversum Hermann Göring totaal weg. Rondom Hilversum loopt een tankversperring. dit is meestal een tankwal, d.w.z. een steile

wal met rijshout bekleed, plm. 3 meter hoog met daarvoor een droge gracht van plm. 7 meter breed. Vliegveld Loosdrecht verlaten. Bussum. Ortskommandantur. Wacht WH bruin. Villa tegenover Gooische Boer nog steeds bordje: SS. Schijnt verlaten. Van der Palmkazerne: raadsell! Waarschijnlijk WH wit, aantal gering. Naarden. Kloosterkazerne plm. 100 man WH wit en zwart. Villa Flevolaan met opschrift FED. Een enkel soldaat, anker op epaulet. Laren. Verlaten. Ook kamp Laren leeg. Blaricum. Verlaten. Huizen. Verlaten, waarschijnlijk wacht bij radio. Conclusie Gooi: Dooië boel. In Hilversum zaak geconcentreerd. Totaal plm. 500 man. De tankwal is aan oost- en noordzijde bezet met FLAK (luchtafweergeschut), blijkbaar te gebruiken als PAG en FLAK bij oorlogshandelingen (bij laag overvliegen werd niet geschoten)". Gezien alle genoemde locaties moet De Geus op topsnelheid hebben gewerkt.

Rapporten 11 en 25 oktober 1944

Uit de rapporten valt op te maken dat de Duitsers in deze maand zeer actief waren. Rondom de RK Kweekschool aan de Oude Amersfoortseweg en de spoorlijn aldaar werd luchtafweergeschut opgesteld (zie kaartje, mogelijk van de hand van Arie). Op 25 oktober meldde de Geus o.m.: "bij razzia's in Hilversum plm. 4000 man gemeld en plm. 2000 man opgepikt. Allen vertrokken in de richting Amerfoort. Had plaats 23-10-44. Nog onrustig. Waarschijnlijk komen er nog patrouilles voor het narioien. De troepen waren afkomstig uit Harderwijk. bij razzia's in Bussum en Laren op 24-10-44 werden in totaal plm. 1500 man gepakt. Vertrokken in dezelfde richting. Verwacht wordt dat morgen de razzia's in Amsterdam beginnen." Bij dit rapport voegde hij een plattegrond van het Sportpark waar ook luchtafweergeschut was opgesteld.

sum vereiste de nodige vindingrijkheid. Door onze tijdens de opleiding opgedane kennis konden we vaak met summiere gegevens over wagenpark, distinctieven van een schildwacht en van officieren of vlaggen op auto's vrij nauwkeurig berichten over de aanwezige troepen. We hadden ook aller-

lei contacten met mensen die door hun positie in de gelegenheid waren bijzondere informatie te verstrekken. Zo was er een ober, een zogenaamde Volksduitsler, in het Melkhuysje, het toenmalige officierenverblijf in het spergebied van Hilversum, die mij allerlei nuttige informatie verstreekte. Ook de

tuinman van Wisseloord bezocht ik nogal eens.

Door de manier waarop ik vaak rondhing bij gebouwen die ik wat nader wilde onderzoeken kwam ik af en toe in rare situaties terecht. Eens stond ik te kijken bij Lapershoek waar ik een SS-kolonel wist te wonen. Er stonden wat auto's voor de deur en men was duidelijk aan het verhuizen. Eén van de militairen kwam op mij af en ronselde mij ter plekke om mee te helpen sjouwen. De kolonel beschikte over een uitgebreide wijnkelder en ik had nooit zoveel flessen bij elkaar gezien. Ik ben toch een aantal uren bezig geweest met het verslepen van meubels en de rest van de inventaris. Toen ik dacht eindelijk naar huis te mogen werd ik echter in 'n vrachtauto meegenomen naar het RK Lyceum aan de Emmastraat waar ik de nacht door zou moeten brengen, waarschijnlijk met de bedoeling mij de volgende ochtend verder te laten werken. Daar voelde ik weinig voor en ben toen 's avonds gewoon de deur uitgelopen en op een gejatte Duitse fiets naar huis gegaan. Het RK Lyceum was ook gevorderd en huisvestte nogal wat militairen.

Banden voor de fietsen hadden we trouwens de hele oorlog wel, de groep van Verheul leverde dat soort spullen indien nodig en ook kregen we wel geld. Dat kwam dan van Jan Janssen die de hele Verheulgroep van geld voorzag (zie ook EP 98/2, red.).

Bombardementen

De aanvragen voor bombardementen die wij deden werden niet allemaal gehonoreerd. In het begin van de spionagetijd kwamen die aanvragen via via in Londen terecht en later in het bevrijde zuiden van Nederland. Vaak was de tijd te kort om op een aanvraag te reageren, bijvoorbeeld bij het afscheidsfeestje van Christiansen, toen hij uit Hilversum vertrok, daar waren veel hoge Duitse militairen bij aanwezig. Ik hoorde het echter te laat en toen mijn aanvraag werd ontvangen was het feest al voorbij. Andere keren zal men ook anders dan ik hebben geoordeeld over de wenselijkheid van een bombardement.

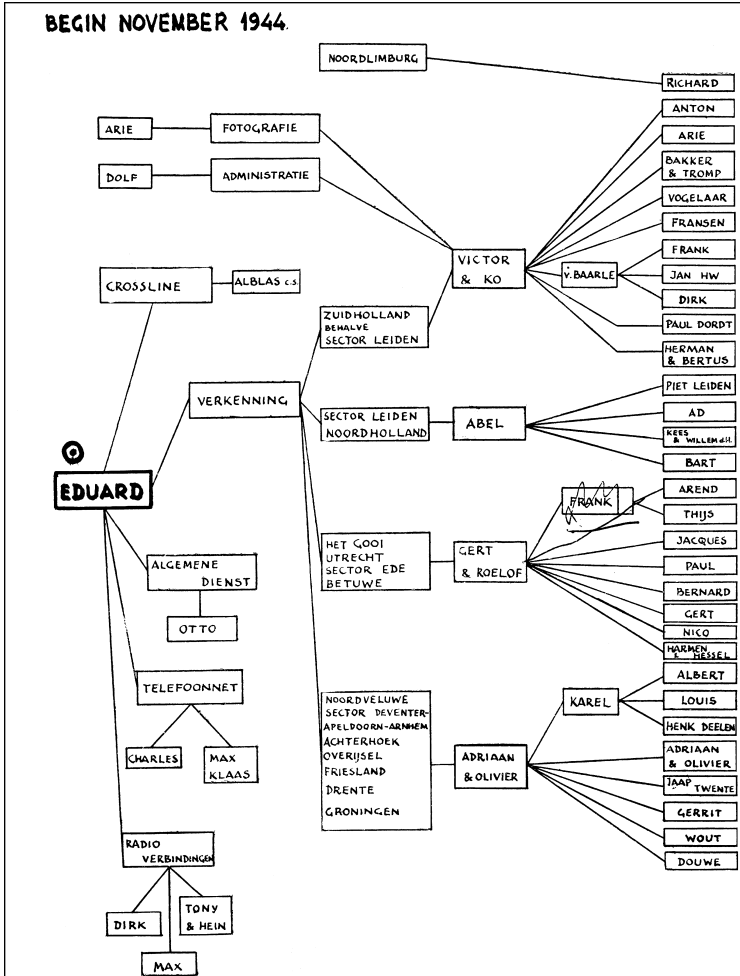
De bombardementen die wel werden uitgevoerd verliepen niet allemaal even gelukkig. Één werd zelfs een regelrechte ramp doordat de bommen op Trompenberg vielen in plaats van op Rüdelsheim, zoals de bedoeling was. Ik denk niet dat het aan nauwkeurigheid ontbrak in de gegevens die ik opstuurde, ik gebruikte dezelfde voor een later geslaagd bombardement, maar het is natuurlijk toch

een riskante actie, zo'n precisiebombardement. Een fractie van een graad afwijking in de richting en er is meteen een grondafwijking van tientallen tot honderden meters. Zo is er ook een keer een beschieting geweest op de Leeuwenlaan die niet volgens plan verliep. Het bombardement van 20 maart 1945 op het Rüdelsheimcomplex en ook dat op de Nieuwe Haven waren wel geslaagd. We hielden natuurlijk wel rekening met de omgeving als we zo'n bombardement aanvroegen. Op de Emmastraat en de straten daaromheen, waar het werkelijk stierf van de SS-ers hebben we nooit iets durven aanvragen. De Duitsers wisten dat ook wel, ze verschansten zich ooit eens in de dichtbevolkte vesting Naarden en hielden de bevolking eigenlijk gegijzeld om aan een luchtaanval te ontkomen.

Als Christiansen nog in het raadhuis gehuisvest was geweest toen ik met mijn werk begon had ik dat waarschijnlijk wel als doelwit doorgegeven. Ik vind het wel een mooi gebouw maar toentertijd had je andere prioriteiten en het uitschakelen van de Duitse legertop in Nederland was dan toch wel voorgegaan. In 1943-1944 was er echter alleen nog maar een luchtafweereenheid gevestigd dus het was al niet meer aan de orde.

In het Gooi waren we de enige spionagegroep, voor zover ik weet – hoewel de Binnenlandse Strijdkrachten na september 1944 ook een inlichtingengroep had. Ook was er nog de zogenaamde Rolls Royce-groep. Die deed zelf niets aan het verzamelen van nieuw materiaal en kwam dan bij mij vragen om informatie. Ik gaf de B.S. en de Rolls Royce-groep ook wel eens wat informatie maar dat betekende alleen maar dat men in Zuid-Nederland uit drie bronnen dezelfde gegevens verkreeg, terwijl de gegevens in werkelijkheid uit één bron kwamen. Erg professioneel was men bij de B.S. en de Rolls Royce-groep dus niet.

Zoals al gezegd hadden we niet méér contact met de rest van de groep Albrecht dan met onze contactpersoon in de hogere regionen van de organisatie. Kort na de oorlog was er een reünie van de groep waar ik voor het eerst de andere leden ontmoette. Het was wel een wonderlijke reünie van allemaal mensen die elkaar niet kenden en nooit eerder hadden ontmoet. Toen heb ik Albrecht voor het eerst gezien. Tijdens die bijeenkomst werd aan alle leden het boek over de groep Albrecht uitgereikt en er werd afgesproken dat we nooit enige

Het organisatieschema van de groep Albrecht (bron: Albrecht meldt zich).

beloning voor ons werk in de oorlog zouden vragen of aannemen.

Tot hier het interview met Bob de Geus. Om zijn ervaringen in de context van het grotere geheel te plaatsen wordt hieronder de geschiedenis en werkwijze van de groep Albrecht belicht.

Ontstaan en organisatie van de groep Albrecht²

In de nacht van Donderdag 11 op Vrijdag 12 Maart 1943 daalde een parachutespringer neer in de omgeving van Hooghalen in de provincie Drenthe. Hoewel hij met één been in de touwen van de parachute verward en met het hoofd omlaag naar beneden kwam, liep de landing zonder ongelukken af. De springer was Albrecht, een jong be-

roepsofficier van het Nederlandse leger, die op 16 Juli 1942 Nederland verlaten had en na een avontuurlijke reis over Frankrijk, Spanje, Portugal, Curaçao en New York op 27 November van dat jaar te Bristol in Engeland aan wal stapte. Thans keerde hij na een opleiding van enkele maanden naar zijn land terug. Van de Nederlandse inlichtingendienst te Londen had hij een tweeledige opdracht meegereggen, te weten: in de eerste plaats het verzamelen van inlichtingen, vooral van militaire, maar ook van economische aard, in dat gebied, dat hem het geschikst zou voorkomen; ten tweede het contact zoeken met en gegevens verkrijgen over het zogenaamde Nationaal Comité, dat bestond uit een tiental vooraanstaande politici. Met het oog op het overbrengen van zijn resultaten kwamen in

zijn uitrusting voor een telefoniezender met bijbehorende ontvanger en een fototoestel met film en ontwikkelmateriaal. Aldus begint het boek *Albrecht meldt zich* (hierna te noemen *Het Verslag*) waarin de naamgever van de groep kort na de oorlog over het ontstaan en de werkwijze van deze inlichtingengroep verslag doet.

Albrecht begaf zich na zijn landing eerst naar het adres van Henk Deelen in Dokkum dat hij van de Inlichtingendienst in Londen had meegekregen. Deze Henk liet zich graag overhalen om met Albrecht samen te werken en hielp hem in de daaropvolgende weken een 15-tal medewerkers te rekruteren. Bij het zoeken naar leden van zijn toekomstige groep zocht Albrecht vooral in de kring van zijn oude vrienden en relaties van de Vrije Universiteit in Amsterdam van wie hij de achtergrond kende. Voor diegenen die in militaire dienst geweest waren had hij daarbij een voorkeur.

In Engeland was Albrecht aan een zware training onderworpen geweest en in wezen opgeleid tot een professionele spion. Al zijn kennis en vaardigheden met betrekking tot het inlichtingenvak bracht hij via een persoonlijke instructie op alle nieuwe medewerkers over. Hij gaf ze meteen concrete taken. De vijftien leden, later in dat jaar tot twintig aangevuld, bestreken het midden van het land van Twente tot aan de Zuid-Hollandse eilanden. Het was gebruikelijk om de leden met hun voornaam of bijnaam aan te duiden. Verantwoordelijk voor het Gooi en oostelijk Utrecht was ene Frank. Bob de Geus zou gaan opereren onder de naam Arend.

Wat in de beschrijving over de Groep Albrecht opvalt is de strak doorgevoerde hiërarchie in de organisatie. Er waren drie niveaus. De "Top" omvatte midden 1943 vier man: naast Albrecht waren dat Jo, Theo en Victor. Albrecht probeerde vanaf juni 1943 weer terug te keren naar Engeland om daar mondeling rapport uit te brengen en om de ondersteuning vanuit Londen beter te regelen. Maar de overtocht via Frankrijk en Spanje mislukte. In november van dat jaar werd hij in Zuid-Frankrijk gearresteerd. Door verraad werd in diezelfde maand ook Jo gepakt. Theo en Victor waren gedwongen de leiding over te nemen. Zij bleven de noodzaak voelen om over het werk van de groep persoonlijk in Londen te gaan rapporteren. Omdat alleen zij tweeën het algehele overzicht hadden

zou één van hen die taak op zich moeten nemen. Vooruitlopend op de beslissing van een nieuwe oversteek werd de "Top" alvast met Eduard versterkt. Eind april 1944 was het Theo die vanuit Zeeland sloop ging voor een nieuwe poging. Maar ook deze keer ging het mis. Theo werd met vier andere opvarenden gepakt en gevangen gezet. De leiding van de groep berustte toen bij Victor en Eduard. Het opnieuw versterken van de "Top" was inmiddels minder acuut geworden. De verbindingen met Engeland waren goed op gang gekomen en een persoonlijk bezoek van één van de leiders was niet meer zo urgent. Bovendien begon het tweede echelon van de groep zich uitstekkend te ontplooien. Langs natuurlijke weg was een zekere decentralisatie van verantwoordelijkheden tot stand gekomen en was de noodzaak van een sterke "Top" aan het verminderen.

Dat tweede echelon was door Albrecht persoonlijk gerecrueteerd. Toen Albrecht zich in juni 1943 opmaakte om in Londen rapport uit te gaan brengen had hij op acht plaatsen in Nederland waaronder het Gooi verkenners gestationeerd. Een half jaar later was het aantal centra van waar de verkenners opereerden al tot twaalf uitgebreid en in augustus 1944 bestreek de groep het gehele land met ongeveer dertig centra. Het tweede echelon had zich inmiddels als het ware in twee lagen gesplitst. Een beperkt aantal ervaren geworden medewerkers gaf leiding aan de echte verkenners die als derde echelon het dagelijks verkenningswerk uitvoerden. De verkenners fietsten of liepen door hun regio, brachten volgens een vast patroon de Duitse troepenbewegingen in kaart – veelal letterlijk – en rapporteerden daarover aan hun directe "chef".

Dit tweede echelon van regionale coördinatoren kregen al spoedig als voornaamste taak om de fragmentarische verslagen van de verkenners samen te vatten tot een coherent beeld van de ontwikkelingen in dat deel van Nederland waarvoor zij verantwoordelijk waren. Dat vereiste veel inzicht in de tactische en strategische betekenis van troepenbewegingen, van de veranderingen in bewapening en van de aanwezigheid van hoge Duitse generaals en andere functionarissen. De regionale coördinatoren zorgden er voor dat hun samenvattende rapportages op het landelijke hoofdkwartier van de groep arriveerden. Dat hoofdkwartier was de eerste maanden van de groep gevestigd

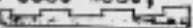
Falleraloben.30 Juni 1944.Amice,

Hierbij een bericht om van te watertanden.

Vr. 37.

Frans.

Bericht:

Hobotplane. 100 % zekerheid. De zoog. vliegende raketbom of robotplane wordt zoewel wat het omhulsel betreft als een gedeelte van den inhoud vervaardigd in de fabriek, alwáár voor den oorlog de zoog. gestroomlijnde Duitse volkswagens werden gemaakt. Deze fabriek bevindt zich ten Oosten van Falleraloben en ten Noorden van spoorlijn en kanaal Hannover-Berlijn en wel op dat punt, waar de rivier "De Aller" het dichtst het kanaal nadert. De fabriek bevindt zich derhalve in het smalste gedeelte tusschen Aller en kanaal. De ligging van de fabriek is Oost-West, heeft een lengte van 1800 M. en heeft een kanteelvorm . De meest Westelijke hoek van het gebouw is het proefstation (laboratorium), de meest Oostelijke hoek het krachtstation. Deze laatste hoek is wel eens gebombardeerd, doch zonder resultaten. De arbeiders en alle verder personeel zijn ondergebracht in Lagertent 2. van de spoorlijn. Thans is men doende deze Lagertent te vervangen door een in het 3. daarvan gelegen bosch te bouwen stad. Deze stad draagt de naam K.d.F. (Kraft durch Freude) en ligt N.O. van Brunswick. In deze omgeving hebben ook de proefnemingen met dit v.l.g.n. geheime wapen plaats gevonden. De eind-producten der fabriek worden opgeborgen in de bosschen ten 3. van de fabriek. - Verzoeken na eventueel succesvol bombardement door Radio-Oranje 's avonds 8.15 uur het woord "Margaretha" door te geven.

Spionage in Duitsland

Niet alleen Nederland was het werkterrein van de groep Albrecht. In het archief troffen wij ook twee rapporten aan die ofwel direct of via een ander kanaal berichten gaven over de oorlogsindustrie in Duitsland. Mogelijk werden deze gegevens bemachtigd door in Duitsland tewerkgestelden. (Het archief noch het boek over de groep Albrecht geven hierover uitsluitel.) Heel duidelijk blijkt uit de rapporten hoe groot het strategische belang van de spionage kon zijn. Het eerste rapport betrof een nieuw prototype van het Messerschmitt-vliegtuig (zie schets op blz. 50) die werd gefabriceerd in Augsburg. Het tweede rapport van 30 juni 1944 betrof de productie van de V1, de raketbom die zoveel schade toebrengt aan doelen in Nederland en Engeland tijdens het laatste oorlogsjaar.

in Den Haag maar verhuisde al spoedig naar Leiden. Na de arrestatie van Jo in november 1943 besloot men uit veiligheidsoverwegingen Leiden te verlaten en naar een nieuw en "schoon" adres in Rotterdam te verhuizen. Daar werden alle rapportages verzameld en via verschillende wegen naar Engeland gebracht.

Ook na de arrestatie en het verdwijnen van Albrecht bleven diens maatstaven van hoge kwaliteit en professionaliteit door zijn opvolgers gehandhaafd. Wie in dit opzicht niet mee kon komen werd uit de organisatie gezet. Dat bracht ook weer risico's met zich mee want zo'n gesjeesde verkenners stond niet meer onder controle. Een veel groter risico ontstond uiteraard zodra één van de medewerkers werd gepakt, vooral indien de man of vrouw bezwarend materiaal vervoerde. Wat zou-

den de Duitsers daardoor te weten komen? Om de gevolgen van dit soort rampen – want dat was het telkens – te beperken hield de groep vast aan een ander principe. Ieder lid van de groep kende zo weinig mogelijk medewerkers. De verkenners kenden alleen hun gewestelijke coördinator en deze op hun beurt hadden alleen te maken met de "Top" en niet met hun collega's van de andere gewesten. De "Top" had wel het landelijke overzicht maar wisten niet wie de verkenners waren. Dit principe verminderde de kwetsbaarheid van een illegale organisatie aanzienlijk en werd bijvoorbeeld ook toegepast in het Nationaal Steunfonds dat in hoge mate de financiering van het verzet voor zijn rekening nam (*Eigen Perik*, jg. 18 nr. 2, blz 51-62 (1998))

Het Verslag weidt aan de samenwerking binnen

de groep vele bladzijden, waaronder de alinea: *De groep Albrecht was niet op militaire leest geschoeid. Commando's werden niet gegeven, van gezag werd nooit gesproken. Anciënniteitsvragen zijn nimmer ter tafel geweest, en hiërarchie was slechts in zoverre merkbaar als voor een praktische wijze van werken nuttig was. Ieder werd vóór alles gedreven door de plicht, zich geheel in te zetten voor de vrijmaking van Nederland. De top stond midden tussen de medewerkers, beginners niet uitgezonderd. Zo is het geweest vanaf het ontstaan van de groep tot aan de bevrijding.*

De inlichtingen en de verbindingen

Alvorens een bericht naar het volgende echelon door te geven diende iedere verkenner zo objectief mogelijk de waarde van dat bericht te schatten. Daartoe diende hij zich de volgende vragen te stellen.

– Hoe betrouwbaar is de bron van de informatie? Heb ik eerdere ervaringen met deze bron en wa-

ren die positief? Is het denkbaar dat een nieuwe bron opzettelijk valse berichten verspreidt?

– Is het bericht militair mogelijk? Of is de informatie zeer onwaarschijnlijk? Het kan dan nog wel juiste elementen bevatten maar terughoudendheid bij de beoordeling is dan op zijn plaats.

– Past het bericht bij de vorige berichten over hetzelfde onderwerp of komt het min of meer uit de lucht vallen? Past het bericht bij de informatie uit aangrenzende gewesten? Kan er met andere woorden sprake zijn van een nieuwe ontwikkeling op grotere schaal?

– Betreft het bericht een eenmalig incident dat al weer voorbij is? Heeft dit incident nog enige waarde voor de toekomst?

In het samenspel van plaatselijke verkenner en gewestelijke coördinatoren hadden vooral de laatsten de taak zich van deze vragen voortdurend bewust te zijn. Zij waren ook in de positie om de informatie met die uit aangrenzende regio's te vergelijken.

De rapporten in de laatste oorlogsmaanden

Zoals gezegd werd van de normale rapportages van de verschillende onderdelen van de groep Albrecht een samenvatting gemaakt t.b.v. de geallieerde legerstaf. Hierin werd dan ook een analyse van de landelijke situatie gegeven. In de winter 1944/1945 winter schreef men: "De hongersnood overheerst alles. Eén grote angst heeft rijk en arm te pakken: wat zullen wij morgen, wat zullen wij volgende week nog kunnen eten? Het rantsoen van 1000 gram brood plus watersoep uit de centrale keuken (als het tenminste niet door de Wehrmacht in beslag genomen is!) breken de fysieke kracht van 4,5 miljoen inwoners der drie westelijke provincies. (...) Door het retraiteleven der meeste mannen en het afsluiten van den IJsselovergang is individueele aanvoer onmogelijk geworden en wordt de toestand nog verscherpt. (...) Bij het hooren van het artilleriegeschut in de Betuwe herleeft bij de bevolking voor een oogenblik weer de hoop op een spoedige verlossing uit deze hel der ellende door eens sinds maandenlang reikhalzend verlangen verwachte doorbraak naar het IJsselmeer. Maar met het wegsterven van het geluid vervliegt ook weer de hoop op een spoedige redding. Alleen een nieuw gerucht over activiteit aan het rivierfront brengt weer eenige glans op de vermagerde gezichten en doet het verlangen naar uitreding onstuimig herleven".

In Hilversum ging De Geus gewoon door met zijn rapportages en daaruit blijkt dat de militaire activiteit in het Gooi niet verminderde en de Duitsers zich op een grondstrijd voorbereiden. Nog op 30 april 1945 rapporteerde hij het volgende:

"Hilversum – In het Kriegslazarett aan de Koningstraat (het RKZ) hebben 2 generaals hun hoofdkwartier. Welke dit zijn is mij nog niet bekend. Gisteren (zondag) kwam er een ordonnans met een telegram voor een generaal. Hij heeft dit tele-

gram in het bijzijn van een goede Hollander geopend. In het telegram werd gevraagd om versterking van troepen in Amersfoort. Daarna werd het telegram dichtgemaakt en den generaal overhandigd. Deze gaf een antwoord terug, dat door den ordonnans eveneens geopend is. Hierin stond, dat Hilversum geen troepen beschikbaar had en dat Amsterdam maar moest leveren.

Hollandsche Rading – 150 man Fallschirmjäger. Abteilung Tillman. 60 man Nachschub. Zijn gelegen aan Utrechtseweg 106 en op de Zwaluwenberg.

's-Graveland – 60 man Sprengkommando. Hebben de volgende bruggen over secundaire wegen ondermijnd: Steenen Brug op Vreelandscheweg ter hoogte van 's-Graveland; Steenen Brug Vreelandscheweg ter hoogte van Kortenhoef; De Smitsbrug; De Klapbrug; een houten brug toegang gevend tot de Rijksweg over de Lodijk; een ophaalbrug in Ankeveen; verschillende wegen in Nederhorst den Berg ondermijnd; verschillende houten bruggen toegang gevend tot boerderijen weggebroken. Gistermiddag zijn bovenstaande feiten gepleegd. Op de Leeuwenlaan te 's-Graveland 20 man SD aangekomen.

Er heerst in het Gooi nog de normale activiteit van troepenverplaatsingen en stellingen graven".

Na de capitulatie trad De Geus in dienst van de Binnenlandse Strijdkrachten. Door de B.S. werd hij van mei tot september 1945 bij de Commissie onderzoek vrijlating gedetineerden in Hilversum geplaatst. Deze commissie deed onderzoek naar de gronden waarop vermeende collaborateurs in o.a. het kamp Laren en in de NSF waren gedetineerd. Volgens eigen zeggen heeft De Geus altijd tot vrijlating moeten besluiten omdat de gedetineerden die door hem werden onderzocht niet tot de collaborateurs of landverraders konden worden gerekend en onterecht waren opgepakt.

b) De grote bunker van complex Rüdelsheim: 92 m. lang, 18 m. breed, met 2,5 m. dikke wanden van gewapend beton. Het geheel is bedekt met een ca. 1 m. dikke zandlaag welke weer overdekt is door een dichte grasmat, "beplant" met toppen van dennen en sparren. De bunker met omgeving ziet er vanuit de lucht dan ook uit als een heuvelachtig grasveld met hier en daar groepjes dennen. De beide ingangen zijn aangeduid met b). In de bunker zijn een radio-ontvangst en zendapparaten en een ondergrondse telefooncentrale.

Vliegerichting en terreinbeschrijving.

Kennend uit Amsterdam neemt de spoorlijn naar Bussum even vóór Bussum een bocht naar het Zuiden en loopt dan verder in richting Hilversum. De richting v.d. spoorlijn is dan 3 graden Busch Oostelijk van Zuid.

Ten Zuiden van station Bussum precies als keers kennend de Zuidrichting, dan passeert men - vliegend dus Bussum → Hilversum - eerst de witte betanweg Bussum-Waasp. Men ziet dan a.d. linkerhand, op de Oostflank, de spoorlijn, met daaraan evenwijdig de witte betanweg Bussum → Hilversum. Van die kant is een sterk afweervuur te verwachten, daar de graalische heide veel afweergeschut is (8,8 en 2 cm). Na de eerstgenoemde betanweg gepasseerd te zijn, vliegt men over een zwaar loofbos. Na een paar kilometers deemt weer een witte betanweg op: de Bachlaan te Hilversum. Daarachter ligt het Rüdelsheim-complex, in de driehoek, die als basis heeft de punten (a) PQ. De top van deze driehoek is het hoofdgebouw 1). Voor verdere bijzonderheden raadplege men bijgaande kaart.

Coörd. P: 38,85 - 72,60 Coörd. Q: 38,60 - 72,55 Coörd. 1): 38,75 - 72,45.

Coörd. volgens de kaart van de Topografische dienst: Hilversum en omgeving;
schaal 1:50.000.

Rapport 10 januari 1945

Na het mislukte bombardement op 29 december 1944 vroeg De Geus weer een beschieting aan van het Rüdelsheimcomplex waar zich de Duitse legertop bevond. De Geus gaf nauwkeurige vlieg-instructies voor de piloten. Op 20 maart volgde een succesvolle actie waarbij het complex ernstig werd beschadigd en vele doden vielen onder de militairen (zie ook EP 93/2).

In het begin werd alle informatie, zowel de geschreven (getypte) tekst als ook het kaartmateriaal fotografisch vastgelegd en als filmrolletjes getransporteerd. Via Zwitserland gingen de rolletjes naar Engeland. De verkenners zelf en later de coördinatoren brachten het materiaal naar het verzameladres in Rotterdam en keerden met specifieke vragen weer naar hun woonsteden terug. Gereisd werd per trein wat in 1943 al tamelijk riskant was. Toch bleef dit tot mei 1944 de wijze van werken. Toen vond de "Top" het voor de mannen te gevaarlijk worden en een vialt koeriersters bracht het vrouwelijk element in de groep, *een experiment dat niet dadelijk ieders bijval vond, maar toch spoedig bleek op een gelukkig moment gedaan te zijn*, aldus Het Verslag. Ongeveer hetzelfde kreeg de groep een radioset die geschikt was voor binnenlands gebruik en waarmee de snelheid van de communicatie sterk werd vergroot. Voor het overbrengen van kaarten en films bleven de koeriersters evenwel onmisbaar. Tot aan de algemene treinstaking van september 1944 verplaatsten zij zich per trein. Sindsdien werden dezelfde trajecten per fiets afgelegd! Enkele malen per week fietsten de jonge vrouwen vanuit

Zwolle, de Veluwe, Brabant en Amsterdam naar Rotterdam, en weer terug, om de filmrolletjes en kaarten naar het centrale adres te brengen waar de "inlichtingen" voor verzending naar de overkant gereed gemaakt werden. De moed en het doorzettingsvermogen van deze koeriersters met hun gevaarlijke bagage is ongelofelijk geweest.

Had de communicatie binnenslands al met vele problemen te maken die overigens telkens weer werden opgelost, de verbinding met de "opdrachtgevers" in Engeland is een verhaal vol rampen en tegenspoed. De door Albrecht meegenomen telefoniezender was al dadelijk geen succes. Ondanks vele uren gesleutel is er maar zes maal contact mee tot stand gebracht. Bijna een jaar lang was de enige route naar Londen de "documentenweg van Vrij Nederland" die via Zwitserland liep. Begin 1944 besloot de "Top" dat het zo niet langer kon en werd Londen om hulp gevraagd. Vooruitlopend op een gunstige beslissing had Frans, de gewestelijk coördinator voor Noord-Brabant en Limburg, in de Biesbos al vast een verblijfplaats voor een zender ingericht en de noodzakelijke verbinding met de vaste wal georganiseerd. Op 7 mei van dat jaar werd inderdaad een

In juni 1945 werd door het voormalig verzet een tentoonstelling gehouden over het verzetswerk in Hilversum. De expositieruimte was in het warenhuis Wortelboer dat vanwege de textielschaarste toch leegstond. Hier konden de Hilversummers met eigen ogen zien wat zich in Hilversum allemaal aan ondergrondse activiteiten had afgespeeld. In de verschillende stands waren geheime zenders te zien, clandestiene uitgaven, een krantenpers, afgeworpen en veroverde wapens, vervalste persoonsbewijzen etc. Veel situaties waren in scène gezet en gefotografeerd de foto's en werden ook tentoongesteld. De opbrengst van de verkoop van diverse tekeningen en illegale kranten ging naar het Fonds 1940-1945 tot steun aan de nagelaten familie van gevallen verzetsstrijders. Bob de Geus (uiterst rechts op de foto) bevond zich achter de stand waar men de spionagekaarten kon bekijken. Prins Bernhard bracht ook een bezoek aan de tentoonstelling, rechts achter hem staat Gé Verheul. De bos bloemen had de Prins gekregen van de jongste dochter van Gerrit van Wetering, de omgekomen verzetsman (zie EP 98/2).

De foto is daarom zo bijzonder omdat De Geus de Prins later nog zou ontmoeten toen hij werd toegevoegd aan diens staf van Inspecteur-generaal van de Krijgsmacht, en nog veel later raakten beiden bevriend toen De Geus zelf tot Inspecteur-generaal werd benoemd. Door zijn huidige functie als Adjudant-generaal in buitengewone dienst van de Koningin en als Kanselier van de Koninklijke Huisorden heeft De Geus nog steeds regelmatig contact met de Prins. (coll. Streekarchief)

marconist met een zender gedropt en onmiddellijk in de Biesbos geïnstalleerd. De kwaliteit en de intensiteit van de berichtgeving kon toen aanzienlijk worden opgevoerd. De relatief veilige omgeving in de waterige Biesbos maakte het mogelijk om zelfs drie uren per dag te zenden zonder veel risico om in handen van de Duitse peilwagens te vallen. Was de zender aanvankelijk alleen op Londen gericht, in augustus en september werd de verbinding met de geallieerden in Noord Frankrijk tot stand gebracht. Daarmee werd de lijn met de oprukkende Engelsen en Amerikanen aanmerkelijk verkort. Di-

rect contact met hen was van groot belang omdat te verwachten viel dat het front spoedig naar Zuid Nederland zo opschuiven.

Gedurende september 1944 wist de groep aan de koeriersters en de marconisten een nieuw communicatiemiddel toe te voegen: de telefoon! Door aan te haken op het eigen telefoonnet van de Provinciale Noord-Brabantse Electriciteits-Maatschappij (PNEM) kon men vanuit een geïmproviseerde centrale in Raamsdonkveer direct bellen met een achttal steden in het deels bevrijde zuiden van Nederland. Nog later, toen tijdens de hon-

gerwinter de frontlijn langs de grote rivieren liep, waren het de *crossings* die hielpen om de berichten snel en veilig te bestemder plaatse te brengen. De beschrijving van de moed en het improvisatievermogen van de *crossers* vullen vele bladzijden van Het Verslag. In februari 1945 was de gemiddelde tijd om een bericht naar het bevrijde Eindhoven te brengen vanuit Rotterdam 24 uren, vanuit Utrecht 27 uren, vanuit Amsterdam 2 dagen en vanuit Groningen 4 dagen.

De resultaten

In hoeverre heeft het inlichtingenwerk van de Groep Albrecht aan de overwinning op de Duitse bezetters bijgedragen? In zijn algemeenheid is deze vraag moeilijk te beantwoorden. Vooral diegenen die als verkenners in het veld actief waren met het bijwerken van kaarten en het samenstellen van berichten moesten maar afwachten wat de geallieerde legerleiding met de resultaten van hun werk deed. Maar dat geldt eigenlijk ook voor de "Top". Er is één uitzondering. Ervaren verkenners hadden de mogelijkheid om in acute situaties zogenaamd een bombardement aan te vragen. Indien de gewestelijke coördinator het met de aanvraag eens was werd deze met spoed naar de "overkant" geseind. De aanvrager zelf kon vervolgens aan den lijve ondervinden of zijn verzoek om steun vanuit de lucht gehonoreerd werd. Het Verslag maakt vele malen melding van zo'n aanvraag. In dit verband wordt ook Hilversum vermeld. Sprekende over de specifieke kwaliteiten van de verschillende sectoren wordt vastgesteld ... *dat enkele sectoren aanleiding geven tot bijzondere opmerkingen, waaruit overigens niet de conclusie mag worden getrokken dat aan het werk van de andere iets ontbrak. Het tegendeel is waar: ieder weet dat de kwaliteit van de sectoren niet ver uiteenliep. Daarvoor was het werk te homogeen. Hilversum moet genoemd worden om z'n nauwkeurige opgaven van bombardementsdoelen, waarvan met succes gebruik is gemaakt, en om de interessante bijzonderheden over sommige stafbijeenkomsten, zoals die ter gelegenheid van het afscheid van Christiansen.*

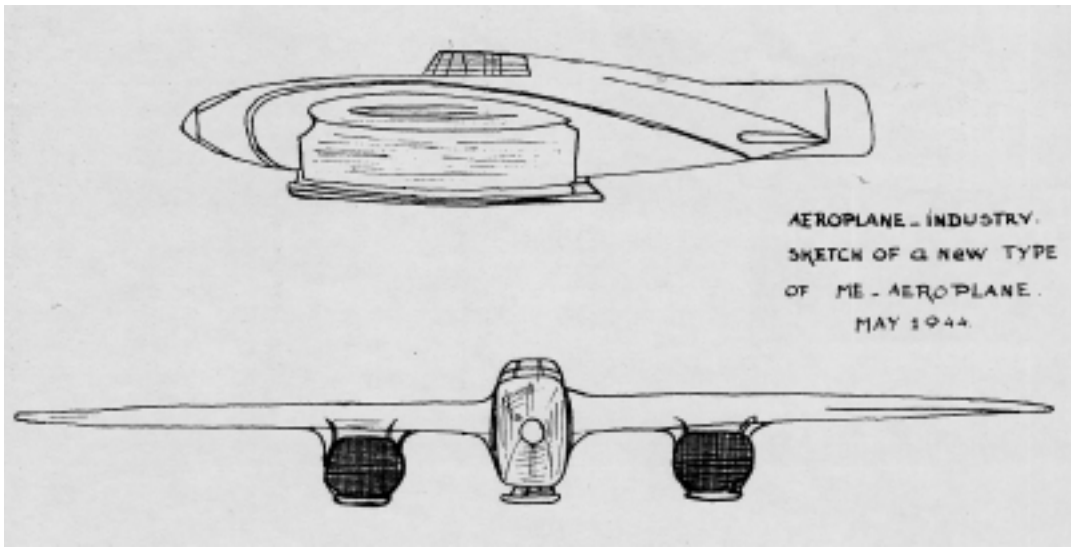
Hoe belangrijk de spionage in Hilversum was, is achteraf moeilijk te beoordelen. Enerzijds kan men zeggen dat het in Hilversum behalve de vijf geslaagde bombardementen weinig merkbaars heeft opgeleverd. Anderzijds is het zo dat wan-

neer men er in geslaagd was om een aantal hoge militairen uit te schakelen (zoals Christiansen, Blaskowitz, Reinhardt, Student) al dat werk vergaande gevolgen zou hebben gehad.

Ook was de informatie over de aanwezigheid van deze generaals zeer belangrijk voor de geallieerden: het maakte veel duidelijk over de commandostructuur en hergroeperingen van legeronderdelen. Maar de essentie is: als niemand spioneert weet je zeker dat je geen succes boekt. Dat het spionagewerk van die paar mensen in deze streek geen vergaande gevolgen voor het verdere verloop van de oorlog heeft gehad betekent niet dat het niet had gekund. Dat maakt dat we nu alleen maar met respect naar de volharding van die kleine groep mensen kunnen kijken. De romantiek is er wel af maar daarvoor in de plaats ontstaat het besef dat verzet vaak een kwestie was van persoonlijke moed, plichtsgevoel en doorploeteren zonder garantie van succes.

Noten

1. Voor ons was deze locatie ook interessant in verband met het lopende onderzoek naar de Hilversumse buitenplaatsen. De huidige Inspecteur-generaal, de luitenant-generaal K. van der Veer, gaf ons aan het einde van ons bezoek alvast toestemming om de archieven m.b.t. de geschiedenis van het huis en de buitenplaats op een later tijdstip nog eens te raadplegen. Overigens willen we bij dezen Bob de Geus en generaal Van der Veer onze erkentelijkheid voor de vriendelijke en verzorgde ontvangst nogmaals overbrengen.
2. Het archief van de groep Albrecht is grotendeels bewaard gebleven en bevindt zich bij het NIOD (het voormalige RIOD). In dit archief vindt men een massa informatie over de werkzaamheden van de leden van de groep. Het archief bevat tal van mappen met de wekelijkse, vaak dagelijkse, rapportages uit alle delen van bezet Nederland. Naast de rapporten zijn de kaarten die elk lid van groep maakte en als bijlage aan de rapporten toevoegde in een afzonderlijke serie, op plaatsnaam geordend, bewaard. De rapporten van Hilversum lijken vrij volledig bewaard te zijn over de periode september 1944-april 1945. Uit 1943 konden we slechts een rapport van 25 mei traceren. Dit bevat wel een volledige beschrijving van de Duitse aanwezigheid alhier. In de serie kaarten ontbreken de mappen van de serie G t/m J geheel, en dus ook de mappen van Hilversum of het Gooi. Wel bevinden zich bij de rapporten nog wat kaarten waarvan er hier een aantal zijn afgedrukt. Ondanks het ontbreken van veel van de kaarten krijgt men op basis van de zeer gedetailleerde, talrijke rapporten een goede indruk van de hoeveelheid werk die door De Geus en zijn medewerkers werd verzet. Ook zou het de moeite lonen met behulp van dit materiaal een reconstructie te maken van de (militaire) bezettingsgeschiedenis van Hilversum in de periode van Dolle Dinsdag tot aan de bevrijding. Het archief is in het overzicht van het NIOD genummerd 190A en heeft een inventaris. De rapporten over het Gooi hebben inventarisnummer 8g. Het NIOD is gevestigd aan de Herengracht 380 te Amsterdam, openingstijden: maandag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur

Een illegale schets van een nieuwe en geheime Duitse straaljager. Zie het artikel over spionage in Hilversum.